

หนังสือส่งเสริมการอ่าน
วิชาพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ
ชุด วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔

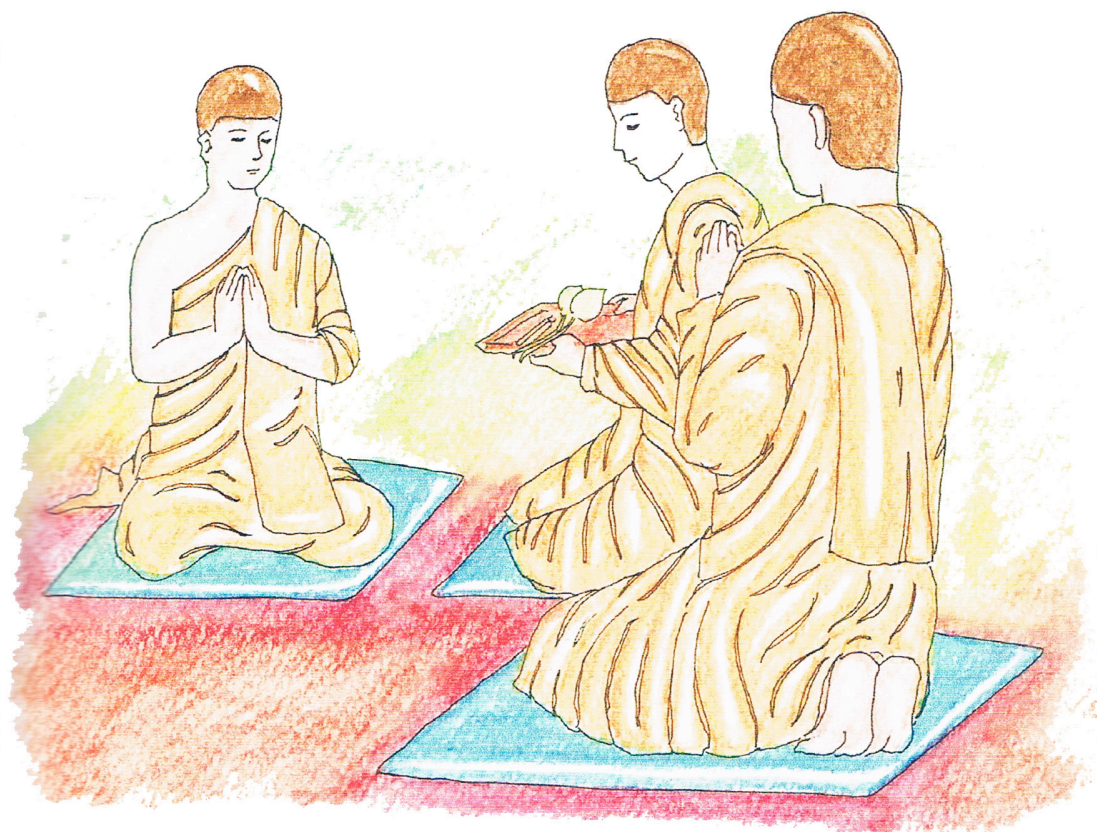

ชุดที่ ๒ วันออกพรรษา

ปราโมทย์ แหวนเงิน เรื่อง
ปรีชา มณีล้ำ ภาพ

“วันออกพรรษา”เป็นการสิ้นสุดการจำพรรษาของภิกษุสงฆ์
ที่ร่วมกันในวัดหรือสถานที่ ซึ่งอธิษฐานเข้าตลอดเวลา ๓ เดือน
ในวันนี้พระสงฆ์จะประกอบพิธีทำสังฆกรรม ซึ่งเรียกว่า “วันมหาปวารณา”

“วันมหาปวารณา”คือวันที่พระภิกษุสงฆ์ทุกรูป จะอนุญาติให้ว่ากล่าวตักเตือนกันได้ ในเรื่องราวเกี่ยวกับความประพฤติต่างๆ นับตั้งแต่พระสงฆ์เถระ ได้แก่ พระภิกษุสงฆ์ผู้ที่อาวุโสสูงลงมา จะสามารถว่ากล่าวตักเตือนหรือเปิดโอกาสให้ซักถามซึ่งกันและกัน

ในสมัยพุทธกาล พุทธสาวกจะมีธรรมเนียมปฏิบัติอยู่อย่างหนึ่ง คือเมื่อออกพรรษาหมดฤดูฝน แม้จะจำพรรษาอยู่ที่ไกลไกลแค่ไหน ก็จะพากันเดินทางมาเฝ้าพระพุทธเจ้า พระองค์ก็จะทรงตรัสถาม สิ่งที่พระภิกษุได้ประพฤติปฏิบัติในช่วงจำพรรษา

ในวันออกพรรษาพุทธศาสนิกชนได้ร่วมทำบุญต่างๆ เช่น การตักบาตรเทโว การทำบุญตักบาตรเทโวนี้ ท่านจัดเป็นกาลทาน คือหนึ่งปีมีหนึ่งครั้ง และการทำบุญเช่นนี้โดยยึดถือว่าเป็นวันคล้ายกับวันที่พระพุทธเจ้าเสด็จกลับจากการโปรดพระพุทธรมาธาในเทวโลก (โลกของเทวดา, ทิอยู่ของเทวดา ได้แก่สวรรค์กามาพจร ๖ ชั้นคือ ๑. จาตุมหาราชิกา ๒. ดาวดึงส์ ๓. ยามา ๔. ดุสิต ๕. นิมมานรดี ๖. ปรนิมมิตวสวัตดี)

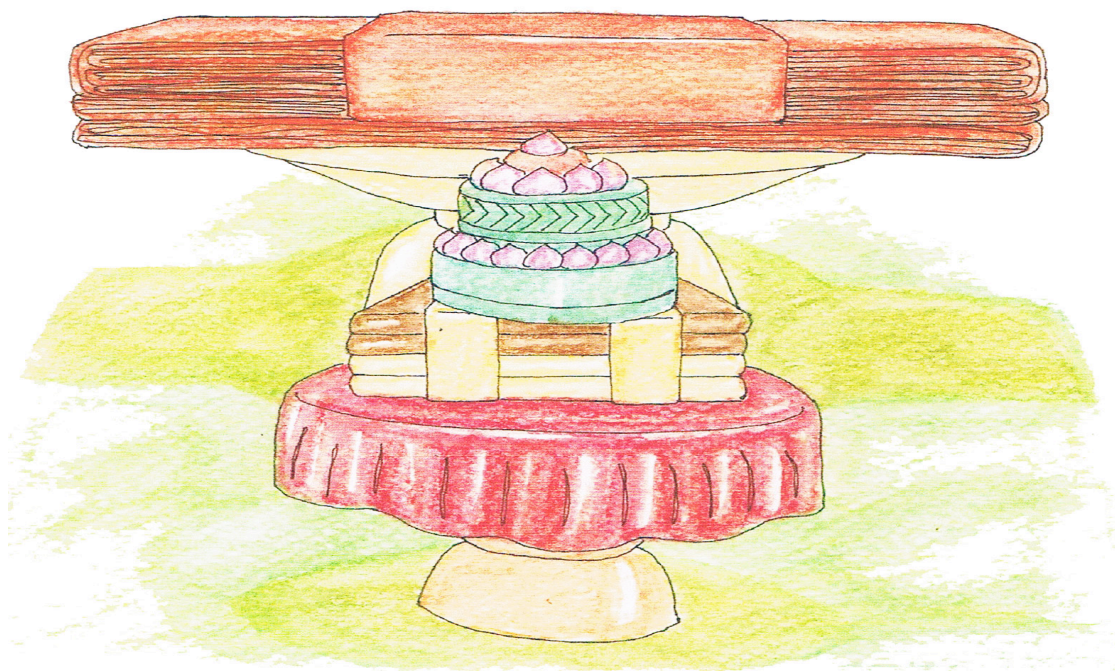
การทำบุญอันเป็นประเพณีนิยมหลังจากวันออกพรรษาหนึ่งวัน คือตรงกับวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ซึ่งเรียกกันว่า ตักบาตรเทโว เรียกชื่อเต็มตามพระว่า “เทโวโรหณะ” การหยั่งลงมาจากเทวโลก หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ตักบาตรดาวดึงส์” ซึ่งตามประเพณีนิยมของชาวไทย ส่วนใหญ่นิยมปฏิบัติในวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑

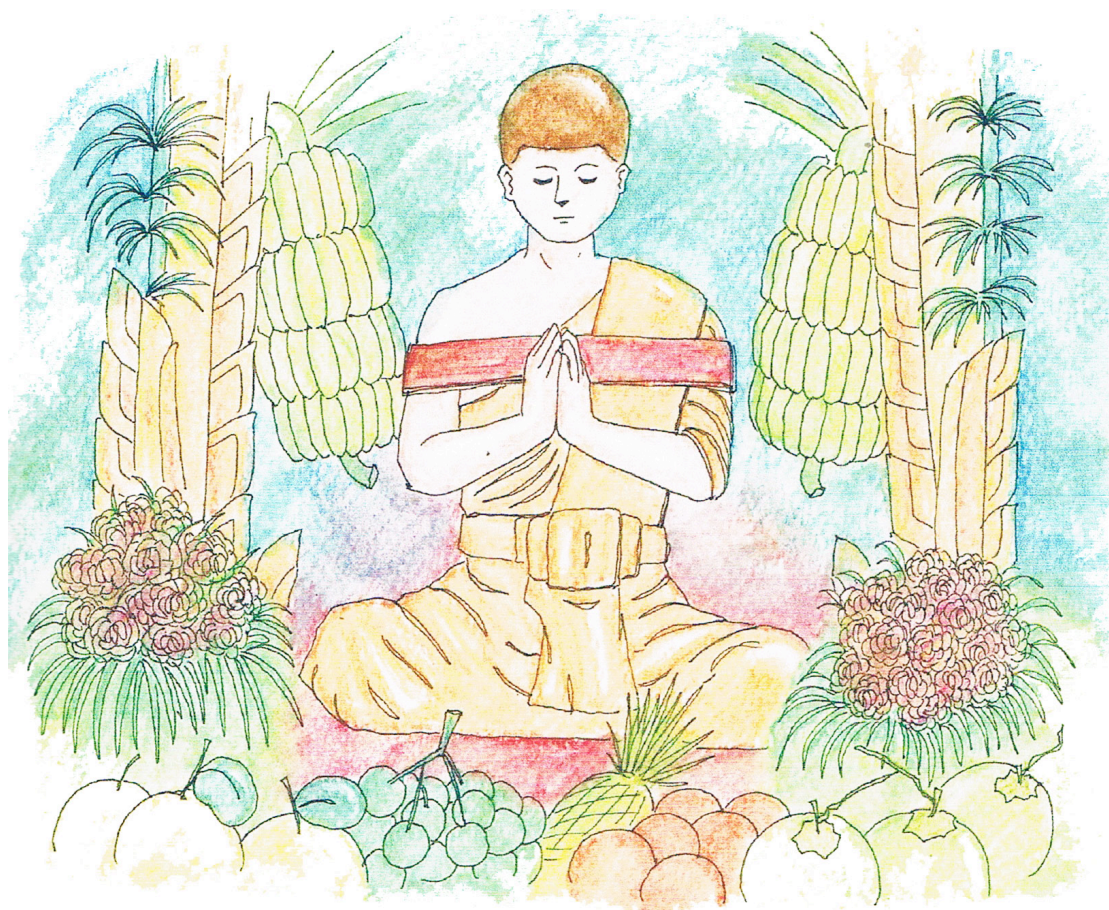
พิธีกรรมของฆราวาส ที่เกี่ยวเนื่องในวันออกพรรษานี้
ก็ได้แก่การทำบุญกุศลต่างๆ เช่น การทำบุญตักบาตรพร้อมบุตรหลาน
ของแต่ละครอบครัว และสังคมของชุมชนแต่ละท้องถิ่น

นอกจากการทำบุญตักบาตรพร้อมด้วยบุตรหลาน
ชาวพุทธศาสนิกชนก็ทำบุญด้วยการถวายภัตตาหารแก่พระภิกษุสงฆ์

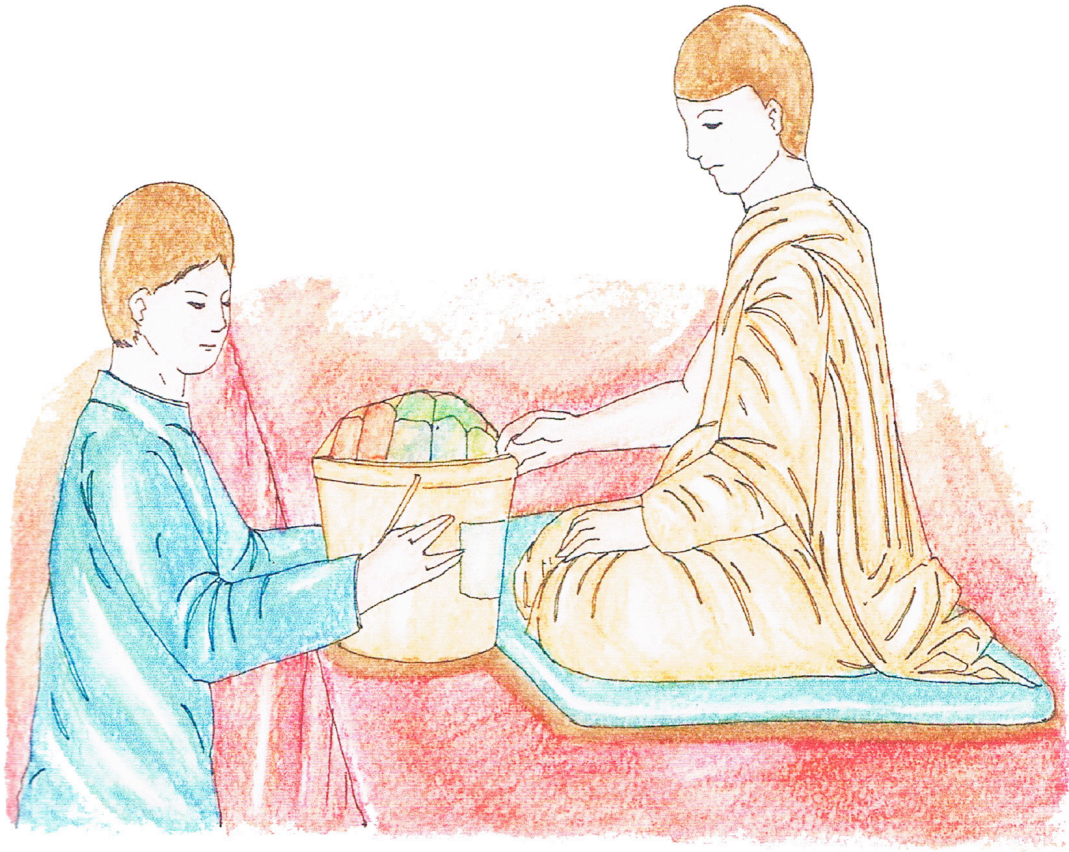
หลังจากวันที่ออกพรรษาแล้วจะมีการตั้งกองกฐินหรือทอดกฐินไปอีก ๑ เดือน ไปจนถึงวันสิ้นสุดกฐิน คือตั้งแต่แรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ จนถึงวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ ชาวพุทธศาสนิกชนทั้งหลายก็จะเตรียมตัวทำบุญทอดกฐิน ซึ่งการทำบุญทอดกฐินนั้นจำกัดด้วยเวลาและถ้าจะนำกฐินไปทอดถวาย ณ วัดใดวัดนั้นจะต้องมีพระภิกษุจำพรรษาครบไตรมาส ไม่น้อยกว่า ๕ รูป เป็นผู้กรานกฐินและอนุโมทนาแล้วจะได้รับอานิสงส์ ๕ ประการ คือ ๑) เทียวไปไหนไม่ต้องบอกลาภิกษุอื่นที่อยู่ในวัดก่อน ๒) เทียวไปไหนไม่ต้องถือไตรจีวรไปครบสำหรับ ๓) ฉันทนโภชนและปรมประโภชนได้ ๔) เก็บอดิเรกจีวรไว้ได้ตามปรารถนา ๕) จีวรอันเกิดขึ้น ณ ที่นั้นจะได้แก่พวกเธอ

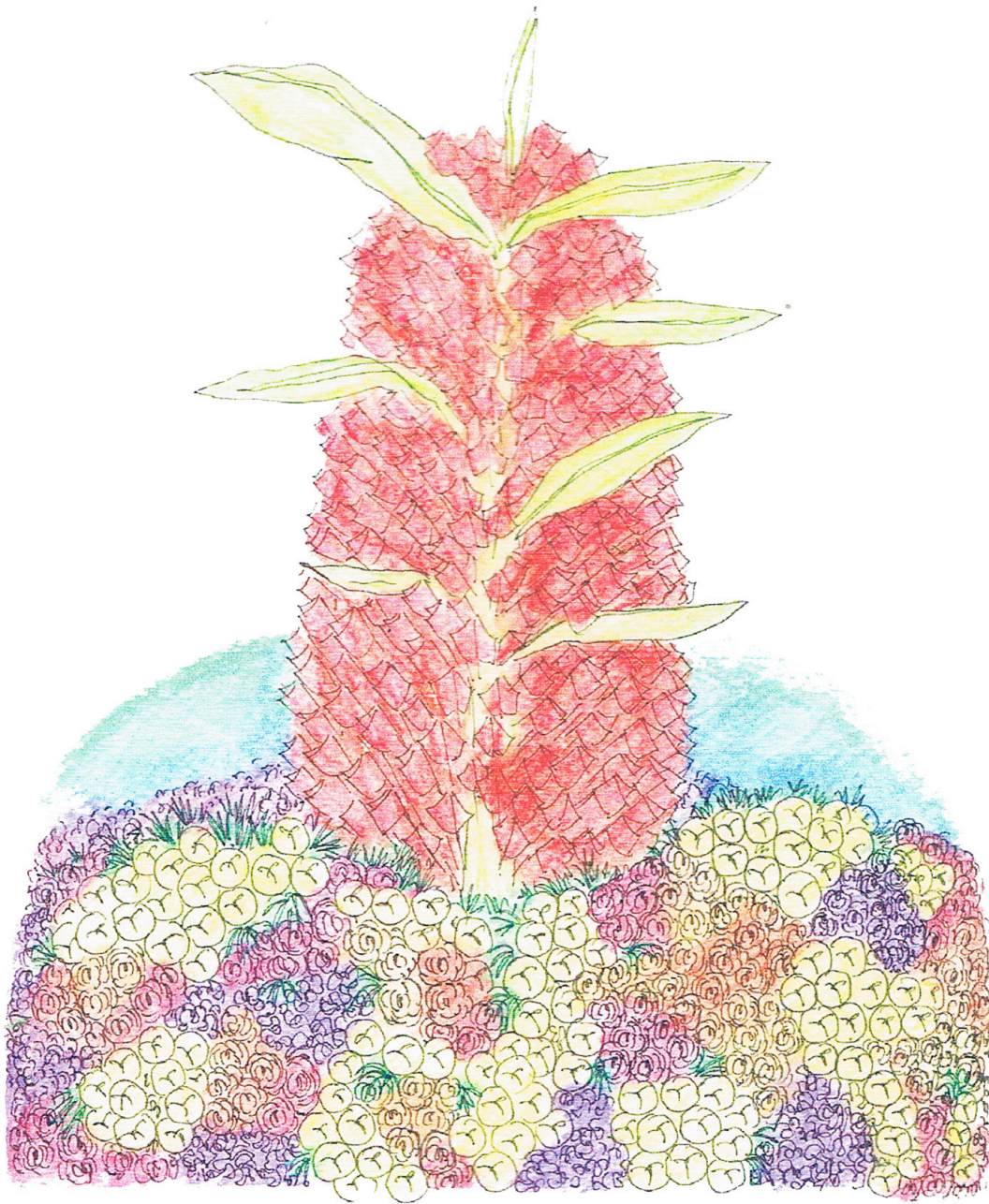
ในการตั้งกองบุญกฐินก็จะนิมนต์พระภิกษุมาเทศนา
เพื่อเฉลิมฉลองกองบุญกฐิน ถือว่าเป็นมหาบุญกองกฐินมีกุศลอันสูงส่ง

พุทธศาสนิกชน ที่ร่วมทำบุญในวันกฐิน ก็ร่วมฟังธรรมเทศนา
ด้วยจิตใจที่สงบ เพื่อผลบุญกุศลที่ใหญ่

เมื่อมีการทำบุญกฐินก็นำจตุปัจจัยไปถวายแต่ภิกษุสงฆ์ที่วัด
เป็นการเสร็จสิ้นในการทำบุญกฐินหลังวันออกพรรษา

การทำบุญของพุทธศาสนิกชน หลังจากออกพรรษาเป็นเวลา
หนึ่งเดือน คือการทำบุญกฐิน ถ้าภายในเวลาหนึ่งเดือน
ชุมชนใดทำบุญกฐินไม่ทันก็จะมีการทำบุญผ้าป่าสามัคคี

การทำบุญของพุทธศาสนิกชนด้วยการตักบาตรให้ทานอยู่เป็นประจำไม่ว่าจะเป็นวันสำคัญตามเทศกาลต่างๆ หรือไม่ก็ทำได้ตลอดเวลา การกระทำนั้นก็จะเป็ผลานิสงส์ต่อตนเองเสมอ

ใบความรู้เพิ่มเติม

วันออกพรรษา

วันออกพรรษา คือ วันสิ้นสุดระยะเวลาจำพรรษา หรือ ออกจากการอยู่ประจำที่ในฤดูฝน ซึ่งตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑

วันออกพรรษานี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ วันมหาปวารณา ” คำว่า “ ปวารณา ” แปลว่า อนุญาต หรือ ยอมให้ คือวันที่เปิดโอกาสให้พระภิกษุสงฆ์ด้วยกัน ว่ากล่าวตักเตือนกันได้ในเรื่องที่ผิดพลั้งพลาดล่วงเกิน ระหว่างที่จำพรรษาอยู่ด้วยกัน โดยมีคำกล่าวปวารณาเป็นภาษาบาลีว่า

“สงฆมณเฑ ปวาเรมิ ทิฏฺเฐน วา สุเตน วา ปริสสกาย วา วทนตุ มํ อายสมนโต อนุภมปิ อูปาทาย ปสสนโต ปฏิกิริสสุามิ” แปลว่า ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ กระผมขอปวารณาต่อสงฆ์ ด้วยได้เห็นหรือได้ฟังก็ตาม ขอท่านทั้งหลายได้โปรดอนุเคราะห์ ว่ากล่าวตักเตือนกระผมด้วย เมื่อกระผมมองเห็นแล้ว จักประพฤติดัวเสียใหม่ให้ดี

การที่พระท่านกล่าวปวารณา (ยอมให้ว่ากล่าวตักเตือน)

กันไว้ในเมื่อต่างองค์ต่างต้องจากกันไปองค์ละทิศองค์ละทางท่านเกรงว่าอาจมีข้อประพฤติปฏิบัติที่ไม่ดีไม่มีงานเกิดขึ้น โดยตัวท่านเองรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือมองไม่เห็นเหมือนผองเข้าตาตัวเอง แม้ผองจะอยู่ชิดติดกับลูกนัยน์ตา เราก็ไม่สามารถมองเห็นผองนั้นได้ จำเป็นต้องว่ายวานขอร้องผู้อื่นให้มาช่วยดูหรือต้องใช้กระจกส่อง เพราะฉะนั้นพระท่านจึงใช้วิธีกล่าวปวารณาคัดไว้เพื่อให้ท่านรูปอื่นให้เห็นหรือแม้แต่ได้ยินเสียง ได้ฟังเรื่องดีไม่ดีไม่งามอะไรก็ตามให้กล่าวแนะนำตักเตือนได้โดยไม่ต้องเกรงใจทั้งผู้ใหญ่และผู้น้อยด้วยเจตนาดีต่อกัน คือ

พระผู้ใหญ่ก็ว่ากล่าวตักเตือนพระผู้น้อยได้และพระผู้มีอาวุโสผู้น้อยก็สามารถกล่าวชี้แนะถึงข้อไม่ดีของพระผู้ใหญ่ได้เช่นกัน

โดยพระผู้ใหญ่คือผู้มีอาวุโสท่านก็ได้สำคัญตนผิดคิดว่าท่านทำอะไรแล้วถูกไปหมดทุกอย่าง

การกล่าวปวารณาเท่ากับเป็นการช่วยระมัดระวังข้อประพฤติปฏิบัติที่ไม่ดีของพระรูปหนึ่งซึ่งเป็นจุดน้อยๆนี้ที่จะลุกลามไปถึงความเสื่อมเสียไปถึงพระหมู่มา และลูกหลานไปถึงพระพุทธศาสนา อันเป็นจุดศูนย์ที่ใหญ่ท่านจึงใช้วิธีป้องกันไว้ก่อน ดีกว่าการแก้ภายหลัง

ส่วนพิธีกรรมของฆราวาสนั้นจะนำเอาพิธีปวารณาของพระท่านไปใช้ก็ได้ ซึ่งจะมีผลดีที่เกิดขึ้นแก่กลุ่มชนที่อยู่ร่วมกัน

ไม่ว่าครอบครัวและสังคมต่างๆและมีพิธีกรรมของฆราวาสที่เกี่ยวข้องกันในวันออกพรรษานี้ได้แก่การร่วมบำเพ็ญกุศลต่างๆ เช่น การทำบุญตักบาตร รักษาศีล ฟังธรรม ณ วัดที่อยู่ใกล้เคียง การทำบุญอันเป็นประเพณีนิยมกระทำกันมานานแล้วในวันออกพรรษาซึ่งเรียกว่า “ ตักบาตรเทโว ” หรือเรียกชื่อเต็มตามพระว่า “ เทโวโรหณะ ” แปลว่า การหยั่งลงเทวโลก

ที่มา แก่นพระพุทธศาสนา ชมรมมหาสติปัญฐานสูตร www.buddha4u.org.

คำศัพท์ท้ายเล่ม

กฐิน	ผ้าพิเศษที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตแก่ภิกษุสงฆ์เฉพาะกาล
กุศล	สิ่งที่ดี, บุญ, ความดี, ฉลาด, กรรมดี
ดาวดึงส์	ชื่อสวรรค์ชั้นที่ ๒ แห่งสวรรค์ ๖ ชั้น มีจอมเทพผู้ปกครองชื่อท้าวสักกะแต่โดยทั่วไปเรียกกันว่าพระอินทร์ สวรรค์ ๖ ชั้น คือ จาตุมหาราชิกา ดาวดึงส์ ยามา ดุสิต นิมมานรดี และปรนิมมิตวสวัตดี
เทวโลก	ภูมิเป็นที่สถิตย์ของเทวดา
ปวารณา	ยอมให้ขอ, เปิดโอกาสให้ขอ, ยอมให้ว่ากล่าวตักเตือน, เปิดโอกาสให้ว่ากล่าวตักเตือน, ชื่อสังฆกรรมที่พระสงฆ์ทำในวันสุดท้ายแห่งการจำพรรษา คือ ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ เรียกว่า วันมหาปวารณา โดยภิกษุทุกรูปจะกล่าวปวารณา คือ เปิดโอกาสให้กันและกันว่ากล่าวตักเตือนได้
พรรษา	ฤดูฝน, ปี, ปีของระยะเวลาที่บวช
ศีล	ข้อบัญญัติทางพระพุทธศาสนาที่กำหนดการปฏิบัติกายและวาจา เช่น ศีล ๕ ศีล ๘ การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย
สมาธิ	ความตั้งมั่นแห่งจิต ความสำรวมใจให้แน่วแน่เพื่อให้จิตใจสงบหรือเพื่อให้เกิดปัญญาเห็นแจ้ง
สวดมนต์	ว่าเป็นทำนองอย่างพระสวดมนต์
สังฆกรรม	กิจที่พระสงฆ์ตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไปรวมกันทำภายในสีมา เช่น การทำอุโบสถ
อุทิศ	ให้, ยกให้

แบบฝึกเสริมทักษะ ที่ ๒.๔
“สรุปใจความสำคัญ”

คำชี้แจง ให้นักเรียนอ่านเรื่อง “วันออกพรรษา” แล้วตอบคำถามจากเนื้อเรื่อง

1. วันออกพรรษากำหนดไว้อย่างไร

.....

2. คำว่า “มหาปวารณา” มีความหมายว่าอย่างไร

.....

3. การตักบาตรเทโวมีความสำคัญอย่างไร

.....

๔. “ตักบาตรดาวดึงส์” มีความหมายว่าอย่างไร

.....

๕. การกล่าว “ปวารณา” มีความสำคัญอย่างไรกับพระสงฆ์

.....

๖. การเสด็จโปรดพระพุทธรูปมารดาในเทวโลกมีความสำคัญอย่างไร

.....

๗. นักเรียนควรปฏิบัติตนอย่างไรในวันออกพรรษา

.....

๘. หลังออกพรรษาเป็นเวลาหนึ่งเดือนมีการทำบุญอย่างไร

.....

๙. ทำไมพุทธสาวกในสมัยพุทธกาลจึงเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า

.....

๑๐. นักเรียนคิดว่าวันออกพรรษามีประโยชน์อย่างไร

.....